

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I	
Urząd wojewody w dawnej Polsce	15
1. Konceptualizacja kluczowych terminów badawczych	15
2. Wojewoda u zarania polskiej państwowości (w Polsce wczesno- piastowskiej) – wojewoda jako urząd centralny	17
3. Urząd wojewody w czasach rozbicia dzielnicowego – ewolucja w kierunku urzędu terytorialnego	25
4. Wojewoda w okresie Królestwa Polskiego	29
5. Usytuowanie i kompetencje wojewody w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim	37
Rozdział II	
Pozycja i rola wojewody w systemie administracyjnym II Rzeczy- pospolitej	47
1. Wojewoda w pierwszych latach II RP	47
2. Urząd wojewody w latach 1928–1939	65
Rozdział III	
Umiejscowienie wojewody w systemie organów władzy w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej	88
1. Urząd wojewody po II wojnie światowej	88
2. Reformy z lat 1973–1975. Model funkcjonowania wojewody po reformie ustrojowej	113
Rozdział IV	
Kształtowanie się modelu ustrojowego wojewody w latach 1989–2009...	138
1. Urząd wojewody w okresie transformacji ustrojowej	138
2. Konstytucjonalizacja urzędu wojewody – projekty ustawy za- sadniczej	172

3. Wojewoda w Konstytucji RP z 1997 roku	184
4. Pozycja wojewody w systemie administracji publicznej po reformie ustrojowej 1998 roku	186
Rozdział V	
Wojewoda w systemie organów państwa polskiego po 2009 roku	220
1. Polityczne uwarunkowania reformy w okresie rządów koalicji PO–PSL	220
2. Pozycja i rola wojewody w świetle regulacji z 2009 roku – wybrane aspekty	229
3. Przyszłość urzędu wojewody w świetle najnowszych deklaracji politycznych	244
Zakończenie	249
Bibliografia	257

Wstęp

Wojewoda od początków kształtowania się zrębów państwowości polskiej należał do kluczowych urzędów w systemie władzy politycznej. Na dworze pierwszych Piastów wojewoda był wykonawcą, a niekiedy i kreatorem polityki kolejnych monarchów. Skupiał w sobie wiele uprawnień, będąc niejako przedłużeniem władzy monarszej w terenie. Odpowiadał również za organizowanie i przewodzenie wojsku (wojewoda, ten „co woje wodzi”), co wzmacniało jego pozycję, zarówno w wymiarze terytorialnym, jak i centralnym. Należy zgodzić się z Janem Majchrowskim, że „w urzędzie wojewody ogniskuje się, jak w swego rodzaju soczewce, podstawowa problematyka funkcjonowania państwa jako całości, zwłaszcza jeśli weźmie się [pod uwagę] jego umiejscowienie w systemie organów państwowych; swoiste «zawieszenie» między rządowym centrum a samorządowym regionem, między funkcją polityczną a administracyjną, między polityką ogólnopaństwową a regionalną i między wpływami politycznymi płynącymi z obu tych kierunków”¹.

Stwierdzenie to odnosi się co prawda do współczesności, jednak można je śmiało wykorzystać do scharakteryzowania tego urzędu w perspektywie historycznej. Wojewoda w pierwszym okresie był urzędem terytorialnym. Miało to wpływ na faktyczne umiejscowienie w systemie władzy politycznej. Z jednej strony wojewoda ściśle współpracował z monarchą, budując swoją pozycję w otoczeniu władcy, a z drugiej był zależny od miejscowej szlachty i rycerstwa. Ulokowanie między polityką na poziomie centralnym a polityką lokalną nie pozostało bez wpływu na jego pozycję w systemie sprawowania władzy. Wojewoda musiał niejako balansować, aby z jednej strony nie narazić się władcy, a z drugiej nie popaść w niełaskę lokalnej szlachty. W tej skomplikowanej rzeczywistości należy również uwzględnić wpływ i rolę potężnych rodów magnackich i szlacheckich w systemie władzy.

¹ J. Majchrowski, *Ewolucja funkcji wojewody jako przedstawiciela Rządu*, Warszawa 2011, s. 19.

Wszystkie te zależności i wzajemne sieci powiązań wpływały z całą pewnością na proces ewolucji urzędu wojewody oraz jego funkcje w systemie sprawowania władzy. Jak to pisze cytowany już Jan Majchrowski, ewolucja ta nie następowała „pod wpływem ustaw i dekretów, lecz za sprawą naturalnych poniekąd politycznych i społecznych procesów, których dopiero skutkiem stawało się określone prawo, przywilej czy sejmowa konstytucja”².

Zasadniczym celem niniejszej dysertacji jest próba zaprezentowania urzędu wojewody w systemie władzy politycznej od momentu kształtowania się polskiej państwowości do rozwiązań przyjętych w 2009 roku. Pozostawienie poza głównym nurtem rozważań odnoszących się do szczegółowej analizy aktualnych rozwiązań prawnych jest celowym zamierzeniem autora, który zagadnieniu temu poświęci odrębną pracę. Będzie ona poświęcona roli wojewody w systemie decydowania publicznego III Rzeczypospolitej.

Hipoteza badawcza przyjęta na potrzeby niniejszej dysertacji jest następująca: **wojewoda od zarania polskiej państwowości należał do grupy istotnych urzędów posiadających wysoki prestiż społeczny i szeroki zakres kompetencji**³, zarówno w wymiarze administrowania dworem monarszym, jak i sprawowania władzy, gdyż jego faktyczna pozycja wynikała z czynników o charakterze politycznym, ustrojowym i społeczno-ekonomicznym oraz miała ścisły związek z koncepcją państwa w danym okresie historycznym.

Hipoteza pomocnicza zakłada, że **umacnianie się pozycji wojewodów w pierwszym okresie tworzenia państwowości było możliwe ze względu na wojskowy wymiar ich zakresu kompetencji oraz bliskość współpracy z monarchą, a tym samym możliwość budowania politycznej pozycji na poziomie lokalnym oraz centralnym, następnie urząd ten ewoluował wraz ze zmianami koncepcji i praktyki systemu zarządzania państwem, był bowiem z nim ściśle powiązany.**

Przyjętą hipotezę badawczą weryfikowano na podstawie poszukiwania odpowiedzi na szereg pytań badawczych: jaka była geneza urzędu wojewody? Jakie czynniki stały za utworzeniem tego urzędu? Jaki był zakres zadań i kompetencji wojewodów? Jakie czynniki wpływały na pozycję poszczególnych wojewodów? W jaki sposób obsadzano urząd wojewody? Jaka była rola wojewody w administrowaniu sprawami dworu? W jakim stopniu wojewoda uczestniczył w procesach zarządzania państwem? Jaka była polityczna rola wojewodów

² J. Majchrowski, *Wojewoda w dawnej Polsce*, Warszawa 2019, s. 14.

³ Użycie terminu „kompetencje” nie odnosi się do dzisiejszego rozumienia tego terminu. Zob. szerzej: M. Matczak, *Kompetencja organu administracji publicznej*, Kraków 2004 i przywołana tam literatura.

oraz jak wyglądały relacje wojewodów z władcami? Co wpływało na zmianę tych relacji? Jaki był udział w procesie decyzyjnym wojewody w danej epoce historycznej? Jakie były pola napięć między wojewodą a władzą? Jakie były relacje wojewody z niższymi urzędnikami w państwie? Co wpływało na faktyczną pozycję wojewody w danej epoce, a co czyniło go jedynie narzędziem władzy?

Szczególny okres historyczny to czas zaborów – należało ustalić w odniesieniu do tego okresu, jaka była specyfika zadań wojewody przy uwzględnieniu faktu funkcjonowania systemu władzy zewnętrznej, narzuconej. Czy jego pozycja sprowadzała się wyłącznie do tytułu i godności? Z kolei analizując okres odbudowy polskiej państwowości po I wojnie światowej, poszukiwano odpowiedzi na pytanie, jaka była rola wojewody w tym procesie. Czy wojewodowie przyczynili się do imponującego dzieła odbudowy systemu administracyjnego w okresie międzywojnia? Jakie były ich kluczowe kompetencje i zadania w tym okresie? Jaka była ich pozycja polityczna? Jaki był wpływ przewrotu majowego na kształt tego urzędu?

W odniesieniu do Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej weryfikowano rolę wojewodów w budowie socjalistycznego modelu sprawowania władzy. W tym kontekście autor próbował odpowiedzieć na pytania: jaka była rola wojewodów w pierwszym okresie budowania aparatu demokracji ludowej? Czy uczestniczyli oni aktywnie w procesie budowania aparatu represji, czy też byli wyłącznie wykonawcami polityki partii rządzącej? W jaki sposób wojewodowie realizowali założenia centralnego sterowania państwem pod kierownictwem PZPR?

Specyfika okresu przesilenia politycznego po 1989 roku prowokuje do zadania następujących pytań: jakie były koncepcje związane z funkcjonowaniem administracji rządowej? Jak w tym systemie planowano umiejscowić wojewodę? Jakie były kluczowe kompetencje tego urzędu w okresie przełomu po 1989 roku? W jaki sposób umiejscowiono wojewodę w kontekście nowo powstałych jednostek samorządu terytorialnego? Czy, odtwarzając urząd wojewody w III Rzeczypospolitej, skorzystano z rozwiązań powstałych na przestrzeni wieków? Jaka była pozycja wojewody w okresie transformacji ustrojowej?

W odniesieniu do okresu reformy z 1998 roku istotne było udzielenie odpowiedzi na pytanie o przyczyny reform ustrojowych. Niezbędne było również ustalenie, jaki był kształt tych reform, a także jakie przyjęto kluczowe założenia polityczne? Dlaczego zdecydowano się na wprowadzenie samorządu na szczeblu wojewódzkim? W jaki sposób funkcjonuje dualizm administracji na szczeblu wojewódzkim? Czy nie dochodzi do sporów kompetencyjnych lub powstawania luk w zakresie sprawowania władzy?

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Rozdział pierwszy prezentuje proces kształtowania się i ewolucji urzędu wojewody w okresie pierwszych Piastów i Rzeczypospolitej szlacheckiej. Część tę wieńczą rozważania odnoszące się do kształtu senatorskiej roli wojewody w okresie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. Rozdział drugi poświęcono zanalizowaniu urzędu wojewody w okresie międzywojnia. W tej części pracy zasygnalizowano rolę wojewody w procesie budowy systemu administracyjnego państwa polskiego, a także zakres jego kompetencji i zadań po reformie z 1928 roku. Kolejna część pracy poświęcona została zaprezentowaniu i omówieniu pozycji i roli wojewody w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Rozdział czwarty zawiera rozważania dotyczące miejsca wojewody w okresie transformacji ustrojowej, w tym roli i pozycji wojewody w świetle regulacji z 1990 roku. Szczegółowej analizie poddano również efekty wdrożenia reformy administracyjnej państwa z 1998 roku, a także umiejscowienie wojewody jako organu konstytucyjnego.

Ostatni piąty rozdział zawiera sygnałne rozważania dotyczące urzędu wojewody w świetle regulacji z 2009 roku. Jak wyżej wspomniano, autor zamierza tej tematyce poświęcić odrębną monografię, uwzględniono zatem jedynie wycinkowy charakter prezentacji badań w tej części pracy.

W niniejszej monografii wykorzystano szereg metod badawczych właściwych dla nauk o polityce i administracji. Do wiodących metod zaliczyć należy: systemową, porównawczą, historyczną oraz analizę instytucjonalno-prawną. Wykorzystano również technikę krytycznej analizy piśmiennictwa i źródeł.

Proces badawczy rozpoczęto od krytycznej analizy piśmiennictwa naukowego i źródeł. Przeprowadzona kwerenda pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków. Po pierwsze, urząd wojewody jako przedmiot badań naukowych nie był poddawany szczegółowemu oglądowi w ujęciu politologicznym. Prowadzone badania miały charakter wycinkowy i dotyczyły wybranych aspektów urzędu wojewody. Do wyjątków należy zaliczyć prace Jana Majchrowskiego⁴, Marka Chmaja⁵, Jerzego Służewskiego⁶, Krystyny

⁴ J. Majchrowski, *Ewolucja funkcji wojewody...*; tenże, *Wojewoda w dawnej...*

⁵ *Status prawny wojewody*, red. M. Chmaj, Warszawa 2005; tenże, *Pozycja ustrojowa i zadania wojewody* [w:] *Państwo i prawo wobec współczesnych wyzwań*, t. 4: *Problemy administracji, zarządzania i ekonomii*, red. R.M. Czarny, K. Spryszak, Toruń 2012; *Administracja rządowa w Polsce*, red. M. Chmaj, Warszawa 2012.

⁶ J. Służewski, *Wojewoda w systemie administracji państwowej*, Warszawa 1981; tenże, *Pozycja prawna wojewody*, „Rada Narodowa, Gospodarka, Administracja” 1974, nr 12.

Wojtczak⁷, Kazimierza Rajchela⁸, Małgorzaty Polinceusz⁹ oraz Daniela Sałudy¹⁰.

W wyniku przeprowadzonej kwerendy należy stwierdzić, że zdecydowana większość prac poświęconych wojewodzie powstała na gruncie nauk historycznych i prawnych z wykorzystaniem właściwego dla tych nauk instrumentarium badawczego. Zamierzeniem autora jest podjęcie politologicznej próby zaprezentowania urzędu wojewody, który niewątpliwie należy do kręgu urzędów o najdłuższej tradycji ustrojowej i politycznej.

Niezbędne jest również zwrócenie uwagi na dorobek historyków, w tym historyków prawa, w szczególności Oswalda Balzera¹¹, Feliksa Konecznego¹²,

⁷ K. Wojtczak, *Pozycja prawna wojewody*, Warszawa 1986; też, *Obsada stanowiska wojewody w przepisach prawnych dawniej i aktualnie obowiązujących*, „Prawo i Administracja” 2009, t. 8; też, *Powolywanie i odwoływanie wojewody w okresie dwudziestolecia międzywojennego i po wojnie*, „Organizacja, Metody, Technika” 1981, nr 11; też, *Powolywanie i odwoływanie wojewody w ustawie z dnia 20 VII 1983 r. o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego*, „Organizacja, Metody, Technika” 1984, nr 11; też, *Wojewoda w okresie przemian w ustroju politycznym i administracyjnym między II a III Rzeczypospolitą Polską* [w:] *Administracja publiczna pod rządami prawa. Księga pamiątkowa z okazji 70-lecia urodzin prof. zw. dra hab. Adama Błasia*, red. J. Korczak, Wrocław 2016.

⁸ K. Rajchel, *Akty normatywne wojewody jako organu o właściwości ogólnej (studium z dziedziny prawa administracyjnego według stanu prawnego na dzień 31 maja 1988 r.)*, Rzeszów 1988; tenże, *Ustrojowo-prawna pozycja wojewody w systemie organów administracji państwowej. Część I – Ewolucja ustrojowoprawnej pozycji terenowego organu administracji państwowej stopnia wojewódzkiego w Polsce Ludowej*, „Organizacja, Metody, Technika” 1989, nr 8/9 i nr 10; tenże, *Wojewoda w świetle zainteresowań nauki prawa administracyjnego*, „Organizacja, Metody, Technika” 1988, nr 8/9.

⁹ M. Polinceusz, *Funkcje wojewody. Studium administracyjnoprawne*, Rzeszów 2010; też, *Z problematyki działalności normotwórczej wojewody*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji”, Warszawa 2010, nr 3 (13); też, *Z problematyki realizacji kompetencji wojewody – ogniwa systemu kontroli działalności terenowych organów administracji publicznej* [w:] *Państwo, administracja, policja. Księga pamiątkowa dedykowana prof. dr. hab. Kazimierzowi Rajchelowi*, red. A. Letkiewicz, A. Misiuk, Szczepko 2012; też, *Internal Administrative Verification of Voivode Administrative Legislation Acts of a General Application – The Selected Problems*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji” 2013, nr 3; też, *Criteria for Supervision over the Polish Local Government*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji” 2012, nr 2.

¹⁰ D. Sałuda, *Wojewoda jako organ administracji publicznej*, praca doktorska obroniona w 2010 r. na WPiA UŁ; tenże, *Domniemanie właściwości wojewody w sprawach z zakresu administracji rządowej w województwie*, „Casus” 2011, nr 59; tenże, *Odpowiedzialność polityczna wojewody*, „Państwo i Prawo” 2014, nr 7; tenże, *Wojewoda a jednostki samorządu terytorialnego w świetle ustawy o administracji rządowej w województwie. Wybrane zagadnienia*, „Samorząd Terytorialny” 2007, nr 11.

¹¹ O. Balzer, *Historia ustroju Polski*, Lwów 1911; tenże, *Genealogia Piastów*, Kraków 1895; tenże, *Przegląd palatynów polskich w czasach panowania Piastów* [w:] *Pisma pośmiertne Oswalda Balzera*, t. 3, Lwów 1937; tenże, *Studium o Kadłubku*, cz. 1 [w:] *Pisma pośmiertne Oswalda Balzera*, t. I, Lwów 1934.

¹² F. Koneczny, *Dzieje administracji w Polsce w zarysie*, Wilno 1924; tenże, *Wojewoda, kasztelan, starosta w dawnej Polsce*, „Gazeta Administracji” 1938, nr 7.

Zygmunta Glogera¹³, Stanisława Smolki¹⁴, Juliusza Bardacha¹⁵ czy Andrzeja Ajnenkiela¹⁶.

Ważnym elementem procesu badawczego była również analiza źródeł. Na potrzeby niniejszej pracy analizie poddano zarówno dostępne kroniki, jak i źródła prawa. Szczególnie przydatne były podania kronikarzy Galla Anonima¹⁷, Macieja Miechowity¹⁸, Marcina Kromera¹⁹ oraz Wincentego Kadłubka²⁰. Istotne były również współczesne prace weryfikujące w ujęciu porównawczym informacje kronikarskie. Należy tu wymienić zwłaszcza dorobek badaczy tych zagadnień Ambrożego Boguckiego²¹ i Tomasza Kubickiego²².

Metoda historyczna pozwoliła na ustalenie podstawowych faktów i zdarzeń w odniesieniu do przedmiotu rozważań od zarania polskiej państwowości. Wykorzystanie tej metody wydaje się oczywiste, gdyż trudno sobie wyobrazić rzetelną analizę politologiczną „pozbawioną waloru historycznego odniesienia się do podobnych faktów mających miejsce w przeszłości i współcześnie. Podobnie zresztą należy podchodzić do badania zachodzących obecnie w przestrzeni politycznej procesów, których korzenie sięgają bliższej lub dalszej przeszłości”²³. W procesie badawczym wykorzystano źródła historyczne, dokumenty urzędowe oraz wspomnienia i biografie. Autor zastosował procedurę rozumienia i wyjaśniania przyczynowego, dążąc do ukazania okoliczności i przyczyn wydarzeń w instytucjonalnym systemie sprawowania władzy. Szczególny nacisk położono

¹³ Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. IV, Warszawa 1903.

¹⁴ S. Smolka, *Mieszko Stary i jego wiek*, Warszawa 1881; tenże, *Uwagi o pierwotnym ustroju społecznym Polski piastowskiej*, Kraków 1881.

¹⁵ J. Bardach, *Historia państwa i prawa Polski*, t. I: *Do połowy XV wieku*, Warszawa 1965; J. Bardach, B. Leśniodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2001.

¹⁶ A. Ajnenkiel, *Administracja w Polsce. Zarys historyczny*, Warszawa 1975.

¹⁷ Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, przeł. R. Grodecki, oprac. M. Plezia, Wrocław 1982.

¹⁸ M. Miechowita, *Chronica Polonorum (Kronika Polska)*, wydanie z 1.12.1521, <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/1279/edition/1994/content> [dostęp: 1.03.2020].

¹⁹ M. Kromer, *Polska czyli O położeniu, ludności, obyczajach, urzędach i sprawach publicznych Królestwa Polskiego księgi dwie*, (reprint) Olsztyn 1984.

²⁰ *Historia Polonica Vincentii Kadlubkonis episcopi Cracoviensis*, Dobromili, in officina Ioannis Szeligae, A. D. 1612; przekład polski – Mistrz Wincenty (tzw. Kadłubek), *Kronika polska*, przeł. i oprac. B. Kürbis, Wrocław 1992.

²¹ A. Bogucki, *Komes w polskich źródłach średniowiecznych*, Warszawa–Poznań 1972 (i przywołana tam bogata literatura); tenże, *Polskie nazwy rycerstwa w średniowieczu. Przyczynki do historii ustroju społecznego*, Włocławek 2001.

²² T. Kubicki, *Kompetencje wojewody w średniowiecznej Polsce*, praca doktorska obroniona w 1999 r. na WPiA UŁ; tenże, *Komes palatyn w kronice Galla Anonima. Próba podsumowania ustaleń literatury na temat najdawniejszych dziejów wojewody* [w:] *Symbolae historico-iuridicae Lodienses Iulio Bardach dedicatae*, Łódź 1997; tenże, *Palatinus – wojewoda. Łacińskie i polskie nazwy określające wojewodę w źródłach polskiego średniowiecza (do końca XV w.)*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 1999, nr 4.

²³ P. Łubiński, P. Jarząbek-Krysiak, P. Dubiński, *Różne oblicza politologii. Teoria – historia – wizerunek*, t. 1, Olsztyn–Stalowa Wola 2015, s. 37.

na zakres władztwa wojewodów, co wynika z przyjętych założeń merytorycznych. Ważnym aspektem odnoszącym się do wykorzystania metody historycznej była próba oceny rangi poszczególnych zdarzeń historycznych²⁴.

Tadeusz Klementewicz słusznie stwierdza, że w procesie poznawania rzeczywistości społecznej i politycznej występuje współzależność podstawy źródłowej i jej interpretacji²⁵, w rezultacie „badanie historyczne to nieprzerwany proces modelowania faktów przez interpretację i modelowania interpretacji przez fakty”²⁶.

Metoda historyczna ma w niniejszej pracy charakter istotny, ale nie dominujący. Zamierzeniem autora było bowiem zanalizowanie relacji zachodzących w systemie sprawowania władzy, a nie wyłącznie przedstawienie wybranych faktów historycznych. Metoda ta pozwala na zrozumienie genezy i ewolucji urzędu wojewody na przestrzeni wieków. Umożliwia również – w połączeniu z analizą systemową – zrozumienie procesów zachodzących w systemie sprawowania władzy, zarówno w odniesieniu do monarchii, jak i późniejszej republiki. Analiza historyczna pozwala odpowiedzieć na najważniejsze pytania badawcze postawione w pracy oraz udowodnić stawiane w niej hipotezy²⁷. Nie ulega bowiem wątpliwości, że „badania historyczne zjawisk politycznych służą politologii jako substrat hipotez. Historia dostarcza politologii materiału do szerokich generalizacji”²⁸.

Analizę systemową wykorzystano do ustalenia podmiotów tworzących system władzy w różnych okresach rozwoju polskiej państwowości. Ponadto metoda systemowa pozwoliła na ustalenie zakresu samodzielności urzędu wojewody w kolejnych etapach jego ewolucji. Niewątpliwą zaletą wykorzystania tej metody była również możliwość ustalenia kluczowych interesariuszy, w tym grup interesów orbitujących wokół wojewody.

Metoda analizy instytucjonalno-prawnej polega na studiowaniu aktów normatywnych tworzonych przez instytucje prawne. Metoda ta jest istotna zarówno dla badania działania instytucji politycznych, jak i całego systemu politycznego²⁹. Wykorzystanie założeń metody instytucjonalno-prawnej w niniejszej pracy pozwoliło na zanalizowanie aktów prawnych odnoszących się do urzędu wojewody i szerzej systemu administracyjnego i politycznego. Analizie poddane zostały również te przepisy, które określały, w jakich ramach polityczno-prawnych

²⁴ Zob. szerzej: T. Klementewicz, *Politologia jako wieloparadygmatyczna struktura wiedzy*, „e-Politikon” 2013, nr 5, s. 166.

²⁵ Tamże, s. 176.

²⁶ E.H. Carr, *What is History?*, Londyn 1962, s. 24, cyt. za: tamże, s. 176.

²⁷ J. Sobiech, *Polityka władz partyjnych i państwowych wobec Ludowego Wojska Polskiego w latach 1949–1956*, Warszawa 2017, s. 13.

²⁸ A.J. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk 2006, s. 119–120.

²⁹ J. Sobiech, *Polityka władz...*, s. 12.

funkcjonowała władza, zarówno ta monarsza, jak i bardziej nam współczesna. Poszczególne dokumenty odsłoniły faktyczne umiejscowienie wojewody i jego otoczenia w ujęciu systemu instytucji sprawujących władzę.

Analizę porównawczą wykorzystano między innymi w procesie porównywania stanu prawnego z praktyką funkcjonowania wojewodów w kolejnych okresach funkcjonowania państwa polskiego. Weryfikowano również stopień podobieństwa rozwiązań w poszczególnych jednostkach podziału państwa oraz w ramach funkcjonującej unii polsko-litewskiej. Starano się również porównywać kolejne modele funkcjonowania władzy w nawiązaniu do rozwiązań historycznych.

Wymienione metody pozwoliły na przedstawienie tematu ewolucji urzędu wojewody w sposób możliwie wszechstronny i gruntowny. Nie ulega bowiem wątpliwości, że badanie systemu sprawowania władzy oraz jego umiejscowienia w kontekście systemu politycznego, a później i administracyjnego wymaga zastosowania wielu metod i technik badawczych. Zdaniem autora wyłącznie takie podejście badawcze pozwoli na uchwycenie procesów ewolucyjnych i sformułowanie wniosków generalnych. Holistyczny wymiar procesu badawczego uzasadniony jest zakresem temporalnym oraz przedmiotowym.

Na zakończenie jedna uwaga. Przedstawione w niniejszej pracy wnioski i opinie mają charakter czysto naukowy. Nie mają żadnego związku z zatrudnieniem autora w strukturach wykonawczych państwa.